

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Kaire Järvpõld

ÜLIÕPILASTE JA TEGEVKUTSEÕPETAJATE ARUSAAMAD JA TEADMISED
AKADEEMILISEST PETTURLUSEST NING SELLEGA KAASNEVATEST
KARISTUSTEST

bakalaureusetöö

Juhendaja: Krista Uibu, PhD

Tartu 2019

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
1.1 Akadeemilise petturlusega seotud põhimõisted	4
1.2 Akadeemiline petturlus, selle olemus ja aktuaalsus	5
1.3 Akadeemilise petturluse liigid.....	6
1.3.1 Plagiaat.....	6
1.3.2 Variautorlus.....	7
1.4 Akadeemilise petturluse põhjused.....	7
1.4.1 Akadeemiline petturlus õppeprotsessis.....	8
1.5 Infotehnoloogia kasutamine akadeemilises petturluses ja selle ennetamisel	9
1.5.1 Plagiaadituvastusprogrammid.....	10
1.6 Õpetajate teadlikkus akadeemilisest petturlusest	10
1.6.1 Petturluse ennetamine ja vältimine.....	11
1.6.2 Karistamine väärkäitumise korral.....	12
2. EMPIIRILINE UURIMUS.....	13
2.1 Metoodika.....	13
2.1.1 Valim.....	13
2.1.2 Mõõtevahend.....	14
2.1.3 Protseduur.....	14
2.1.4 Andmeanalüüs.....	14
2.1.5 Tulemused.....	15
3. ARUTELU	19
KOKKUVÕTE.....	21
KASUTATUD KIRJANDUS	23
LISAD	26
Lisa 1. Küsimustik.....	26

SISSEJUHATUS

Akadeemiline petturlus on laialt levinud probleem nii Eesti hariduses kui ka laias maailmas ning puudutab kaudselt tervet ühiskonda. Akadeemilise edukuse ületähtsustamine on tekitanud kõrgete ootustega ühiskonnas olukorra, kus pettustes nähakse üht ellujäämisvõimalust (Talts & Kivisild 2008). Lisaks üldhariduskoolide ja kutsekoolide õpilastele ja õpetajatele, üliõpilastele ja õppejõududele puudutab petturluse teema ka tööandjaid. Ülikooli kontekstis langetab petturluses osalemine hariduse kvaliteeti, mis omakorda on kahjulik tööturule. See tähendab, et tööandja võib palgata inimese, kellel tegelikult puuduvad vajalikud teadmised vastava töö tegemiseks. Kui akadeemilise petturluse abil ülikooli lõpetanu ei täida tulevikus tööandja ootusi, kuigi diplomi järgi on õpiväljundid saavutatud, saab jällegi kahjustada ülikooli maine (Raudmäe, Remmik, Lepp, & Roos, 2017).

Vaatamata autoriõiguse seadusele (Autoriõiguse seadus, 1992) ja õppekorralduseeskirjadele kõrgkoolides ei ole akadeemilise petturluse ja plagiaadiprobleemid kadunud. Tehnoloogia areneb kiiresti ja järjest enam tuleb peale vahendeid, mis soodustavad akadeemilise petturluse levikut. Valisin akadeemilise petturluse teema uurimiseks eesmärgiga teha kindlaks, mil määral erinevad üliõpilaste ja tegevkusõpetajate arusaamad ja teadmised akadeemilisest petturlusest ning kuidas nad suhtuvad väärkäitumise korral karistustesse. Tänapäeval on akadeemilise petturluse avastamine lihtsam, sest on olemas plagiaadituvastusprogrammid, mis aitavad kontrollida kattuvust varem avaldatud materjalidega ning ennetada ja vähendada plagiaadi teket. Seega on oluline, kuivõrd mõistavad üliõpilased ja tegevkusõpetajad plagiaadi tõsidust ja oskavad seda vältida. Bakalaureusetöö eesmärk oli välja töötada küsimustik, millega hinnata akadeemilise petturlusega seotud arusaamu, teadmisi ja karistusi vääritud käitumise korral ning leida erinevused nendes valdkondades ülikoolide kutseõpetaja õppekava üliõpilaste ja tegevkusõpetajate vahel. Eesmärgi täitmiseks koostati küsimustik ja viidi läbi võrdlusanalüüsid.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist: teoreetilisest ülevaatest, empiirilise uurimusest ja arutelust. Teoreetiline ülevaade algab põhimõistete tutvustusega. Kirjeldatakse akadeemilise petturluse olemust ja aktuaalsust, akadeemilise petturluse liike ja põhjuseid. Peatükk hõlmab ka infotehnoloogia kasutamist akadeemilise petturluse ennetamisel ning selles analüüsitakse õpetajate teadlikkust akadeemilisest petturlusest. Peatüki lõpus esitatakse uurimuse eesmärk koos uurimisküsimustega. Teises peatükis kirjeldatakse uurimuse meetodikat. Bakalaureusetöö viimases peatükis esitatakse arutelu põhitulemuste üle ning kokkuvõtte eesti ja inglise keeles.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1 Akadeemilise petturlusega seotud põhimõisted

Üldhariduskoolides ei räägita mõistest „akadeemiline petturlus“. Kõige rohkem kasutatakse kõnekeeles terminit „spikerdamine“, mis ei anna edasi mõiste „akadeemiline petturlus“ kogu ulatust, vaid on üks osa akadeemilisest petturlusest. Spikerdamine (ing *to cheat*) on abimaterjalide keelatud kasutamine tööde kirjutamisel (Kull, 2009). Haridussõnastik defineerib spikrit (ing *crib*) kui salajast abivahendit teadmiste kontrollil. Haridussõnastiku seletus akadeemilise petturluse (ing *academic cheat*) kohta on maha kirjutamine, plagieerimine jms (kõrgkoolis, teaduses). Plagiaat (ing *plagiarism*) on loomevargus, kui võetakse kellegi teise töö või selle osa(d) ja esitatakse oma nime all. Sellisel viisil saadud/tehtud tööd nimetatakse plagieerimiseks (Haridussõnastik, 2018). Variautor (ing *ghost writer*) on isik, kes kirjutab tellimusel arvestuste, eksamite ja teaduskraadide eelduseks olevaid töid, mida tellija oma nime all esitab. Sellist akadeemilist tegevust nimetatakse akadeemiliseks variautorluseks (ing *academic ghostwriting*). Akadeemiline variautor aitab kaasa akadeemilisele petturlusele (Liikane, 2014).

Akadeemilist petturlust on ka varasemalt bakalaureuse- ja magistritöodes uuritud. Tallinna Ülikoolis uuris Kivisild (2007) magistritöös akadeemilist petturlust kui eetilist probleemi koolis, Tartu ülikoolis uuris Kull (2009) magistritöös akadeemilist petturlust kui protsessi ja õpetajate meetodeid petturluse vähendamiseks. Magnus Ligi (2011) uuris bakalaureusetöös Eesti ja Soome põhikooli õpilaste suhtumist spikerdamisse, Ligi (2014) magistritöös üliõpilaste akadeemilise petturluse põhjusi ning teadmisi regulatsioonidest ning Kadri Ligi (2014) seminaritöös pilootuuringuna akadeemilise ebaaususe mitmedimensionaalsust. Meditsiiniüliõpilaste arusaamasid akadeemilise petturluse põhjustest, kogemusi akadeemilise petturlusega ja ettepanekuid akadeemilise petturluse vähendamiseks eksamite ja arvestuste sooritamisel uuris bakalaureusetöös Sepma (2016) ja gümnaasiumiõpetajate arusaamu akadeemilisest petturlusest ja selle ennetamisest (Mattus, 2016). Raudmäe (2016) uuris bakalaureusetöös õpetajakoolituse üliõpilaste arusaamasid ja Raudmäe (2017) magistritöös õppejõudude arusaamasid akadeemilisest petturlusest, selle põhjustest ja vähendamise võimalustest, ning Tasa (2018) magistritöös Tartu Ülikooli õppejõudude ja üliõpilaste arvamusi plagiaadist ja plagiaadituvastamissüsteemidest.

1.2 Akadeemiline petturlus, selle olemus ja aktuaalsus

Akadeemiline petturlus ülikoolis on võõraste mõtete esitlemine oma nimel, viidates mittekorrektsele või jättes viitamata, mille tõttu kahjustatakse teise inimese identiteeti ja petetakse õppejõudu (Raudmäe et al., 2017).

Akadeemiline petturlus on:

- lubamatute materjalide kasutamine õpiväljundite hindamisel;
- teadmiste lubamatu vahetamine (nt etteütlemine, maha kirjutamine jms) õpiväljundite hindamisel;
- teise eest hindamisel osalemine (kontrolltööde ja eksamite sooritamine);
- teise töö esitamine oma nime all või teise töö osade kasutamine ilma korrektse viitamiseta;
- oma hinnatud töö korduvisitamine samas või teises õppeaines ilma loata (Akadeemiline petturlus, 2018).

Uuringutega on kindlaks tehtud, et plagiaat on akadeemilises maailmas laiaulatuslik ja avaldub üliõpilaste vahelises koostöös: mitte ainult lõpetamata tudengid ei kopeeri teiste töid ilma algallikale viitamata, vaid ka magistrandid ja doktorandid võltsivad väitekirju (Witherspoon, Maldonado, & Lacey, 2010; Park, 2003). Akadeemiline ebaausus on ulatuslik ja muret tekitav probleem (Witherspoon et al., 2010). 2011. aastal sai plagiaadisüüdistuse Saksamaa kaitseminister ja 2013. aastal Saksamaa haridusminister. Mõlemalt ministrilt võeti ära doktorikraad (Yeung, Chu, Chu, & Fung, 2016; Villa, 2013). Ka Taiwani kaitseministril tuli ametist tagasi astuda ning doktorikraad loovutada (Yeung et al., 2016). 2012. aastal lahvatas plagiaadiskandaal Ungari presidendi juba 1992. aastal kaitstud väitekirja ümber, mille tõttu tuli loobuda spordidoktori kraadist (Tamme, 2012). 2013. aastal tunnistas Eesti Maaülikooli tehnikateaduslaste doktoritööde kaitsmiskomisjon plagiaadiks doktoritöö bioenergeetika erialal ning omistatud filosoofiadoktorikraad tühistati (Maaülikoolis kaitstud doktoritöö ..., 2013). Ka õppejõudude hulgas on esinenud väärkäitumist ja plagiaadiga seotud juhtumeid. Aastal 2004 karistas Tartu Ülikool noomitusega politoloogia osakonna lektorit enda üliõpilaste tekstide sõna-sõnalt plagieerimises ja Eesti Päevalehes ilmunud artiklis kasutamise eest (Tiidemann, 2004). Akadeemilise petturluse ulatust on raske hinnata, sest kõiki juhtumeid ei avastata.

Akadeemiline petturlus on sageli seotud sooviga saada paremaid hindeid. Üliõpilaste hulgas valitseb arusaamine, et head hinded õppeaja jooksul on olulised hilisemas karjääris (Özbek & Çeyizi, 2017; Wilkinson, 2009). Paljud õpilased satuvad juba madalamas

kooliastmes olukorda, kus parema hinde nimel ja vanemate rahulolu tagamiseks hakatakse kasutama ebaeetilisi võtteid – valetama, spikerdama, esitama kaasõpilaste töid enda nimel ning kasutama kõrvalist abi kontrolltöö ajal. Edukas olemine on ühiskonna surve ja seda just arenenumates riikides. Ka Eestis on see võimendunud viimase 10-15 aasta jooksul seoses valikuvabaduse ja võimaluste suurenemisega (Talts & Kivisild, 2008). Ülikooliõpingute ajal mõjutab kõrgem keskmine hinne õppetipendiumi saamist ning üliõpilase jaoks on parem asetus pingereas väga oluline (Sepma, 2016). Kolga (2005) sõnul kehtib noorteadlaste hulgas „publish or perish“ („avalda või hääbu“) reegel, mistõttu peab noorteadlane iga hinna eest publikatsioonini jõudma. Seega ongi akadeemilise petturluse üheks põhjuseks uuringutele avaldatud surve. Sellisel moel sünnivadki ebaküpsed ning sisu poolest vajaka jäävad artiklid.

Akadeemilise petturluse probleem on jätkuvalt aktuaalne. 2014. aastal uuriti akadeemilise petturluse mitmedimensionaalsuse pilootuuringus erinevaid petturluse tõsidushinnanguid. Osalejate seas peeti näiteks tühisemaks eksamiteks õppimist eelmiste aastate tööde järgi ning eksamiküsimuste küsimist juba eksami sooritanutelt, keskmiseks tõsiduseks aga eksamil vastuste küsimist ja vastuste etteütlemist, kodutöö mahakirjutamist kaasüliõpilase pealt. Tõsisemad probleemid olid eksamitöö varastamine, et selle järgi õppida, kaasüliõpilase töö esitamine enda omana, kaasüliõpilase eest eksami sooritamine või palumine seda enda eest teha ja ka õppejõududele pistise pakkumine, et saada paremat hinnet (Ligi, 2014). Tasa (2018) uuringus peeti õppejõudude (100%) kui ka üliõpilaste poolt (99,5%) ühtemoodi tõsiseks plagiaadivormiks teise üliõpilase terve töö enda omana esitamist.

1.3 Akadeemilise petturluse liigid

Akadeemilise petturluse liigid on plagieerimine ja variautorlus. Plagieerija loodab saada varastamise abil kasu või tulu, mis võib olla rahaline (autasud, preemiad), kuid pole alati tasustatud (nt parema hinde saamine). Plagiaat on ränk eetiline eksimus, eriti teaduses ja koolis (Hennoste, 2014). Variautorid saavad lisaks tulule ka palju väärtuslikke õppimiskogemusi (Liikane, 2014).

1.3.1 Plagiaat.

Plagiaat on akadeemilise eetika rikkumine originaalautori suhtes ja tema töö väärtustamata jätmine ning lugeja petmine varastatud ideede või informatsiooniga. Plagiaat tuleb ladinakeelsest sõnast *plagiarus* ('nimröövija, piinaja, rõhuja') ja eesti keeles tähendab see loomevargust. Plagiaat ei esine ainult kirjalikul kujul, vaid seda tuleb ette ka suulistes ettekannetes ja loengumaterjalides. Plagiaat ei puuduta ainult sõnalist teksti, vaid ka tabelleid, jooniseid, graafikuid, fotosid, veebilehti jms materjali.

Plagiaadi kolm keskset varianti:

- teise autori tööle on jäetud viitamata – kui pole lisatud autorit ega kasutatud allikat, on tegemist plagiaadiga;
- teise autori tsitaadile pole lisatud jutumärke – kui autorile ja allikale on viidatud ning tsitaadist puuduvad jutumärgid, on tegemist plagiaadiga;
- teise autori originaalilähedane tekst, mis pole korrektselt refereeritud – isegi kui autorile ja allikale on viidatud, on tegemist plagiaadiga (Hennoste, 2014).

Ümberõppimine on alati keerukam kui õigel ajal õigete väärtuste omandamine, seepärast tuleb juba koolis võtta plagiaati sama rangusega kui ülikoolis, kuna arusaamad kinnistuvad. Tihti kipuvad üliõpilased ütleva, et neid on varasemalt nii õpetatud, kuna koolis pole plagiaati eksimuseks peetud (Hennoste, 2014).

1.3.2 Variautorlus.

Variautorlusteenuse kasutamine on inimese arengu ja õppimise seisukohalt kõige kahjulikum petjale endale. Variautorlusel ja plagieerimisel on sotsiaalsed tagajärjed. Järk-järgult suureneb ühiskonna usaldamatus teaduse vastu ja ebavõrdne konkurents, kus vähemate teadmiste ja oskustega inimesed satuvad eelistatud seisu, pälvivad stipendiume ning saavad ametikohtadel edutatud. Variautorluse puhul loobub autor raha nimel oma varalistest õigustest teose suhtes. Variautori ja töö tellija vahel on tavaline võlaõiguslik leping, mis ei lähe seadusega vastuollu. Töö tegeliku autori isiklikud õigused teose suhtes ei ole lahutatavad autori isikust. Akadeemilisele variautorile jääb hilisem võimalus autoriõigused tööle maksma panna ning kahjustada kliendi mainet (Liikane, 2014).

Õiguslikus raamistikus läheb selline vääritud käitumine vastuollu hea akadeemilise tavaga, kõrgkoolides õppekorralduseeskirjadega (Tallinna Ülikooli ..., 2018; Õppekorralduseeskiri, 2018) ning autoriõiguse seadusega (Autoriõiguse seadus, 1992). Autoriõigus sätestab autorile spetsiifilise õiguse ja kaitse ning autoriõigust ei ole võimalik üle anda, omandiõigust aga küll. Autoriõigus tekib automaatselt teose loomisega ja kehtib 70 aastat pärast autori surma. Seadus ei laiene nt õigusaktidele, kohtulahenditele, riigi sümbolitele ja organisatsioonide sümbolikalale, faktidele, andmetele, päevauudistele, rahvaloominguteoste (Autoriõiguse seadus, 1992).

1.4 Akadeemilise petturluse põhjused

Akadeemilist petturlust on varasemalt uuritud ja põhjusi selleks on leitud mitmeid. Kirjalike tööde ülekoormuse tõttu napib üliõpilastel aega tööde korrektseks kirjutamiseks, millele lisanduvad erinevad kohustused ja perekondlikud põhjused, mis takistavad pühendumist

õppetöösse (Tasa, 2018). Lisaks ajapuudusele on tõsiseks põhjuseks ka laiskus ning oskamatus aega õigesti planeerida (Raudmäe et al., 2017; Wilkinson, 2009). Sooviga saada paremaid hindeid (Raudmäe et al., 2017; Özbek & Çeyizi, 2017; Wilkinson, 2009) otsivad üliõpilased plagieerides (või sooritades akadeemilist petturlust) lihtsamat väljapääsu (Özbek & Çeyizi, 2017). Neil puudub hirmutunne plagieerimise ees, ollakse kindlad, et ei jääda vahele. Levinud on ka arusaam, et plagiarism on koolis rohkem aktsepteeritud kui igapäevaelus (Power, 2009). Üliõpilased arvestavad sellega, et karistused väärkäitumise korral on tühised, risk vahelejäämiseks on väiksem kui saadud kasu, milleks on parem tulemus (Tasa, 2018).

Erinevate uuringute tulemustest selgusid järgmised akadeemilise petturluse põhjused: ebameeldiv ja arusaamatu teema, liiga palju ülesandeid, halvasti koostatud ülesanne ja puudulik tööjuhend (Wilkinson, 2009). Üliõpilaste arvates ei hinda kõik õppejõud õiglaselt (Özbek & Çeyizi, 2017; Sepma, 2016) ja õppejõudude ootused üliõpilaste suhtes on liiga kõrged (Heckler & Forde, 2014) ning need põhjused innustavadki otsima lihtsasti kättesaadavaid materjale internetist (Wilkinson, 2009). Uuringutest on selgunud ka üliõpilaste oskamatus plagiaati vältida (Power, 2009). Ei osata korrektselt allikatele viidata (Özbek & Çeyizi, 2017; Wilkinson, 2009), tsiteerida (Power, 2009), oma sõnadega väljendada ehk refereerida (Tasa, 2018; Power, 2009). Rahvusvaheliste üliõpilaste puhul on akadeemilise petturluse põhjuseks vähene keele valdamine (Doss et al., 2016).

Akadeemilise petturluse toimumisel nähakse puudusi ka õppekorraldusel, mida soodustavad igavamad või erialaga vähem haakuvad õppeained. Raskemate, mitte huvitavate ja vähem vajalikuks peetavate ainete puhul kasutatakse rohkem ebaausaid võtteid (Raudmäe et al., 2017; Sepma, 2016). Margit Sutropi arvates võiks olla Eesti hariduses rohkem väljendus- ja arutlusoskust arendavaid õpivorme ning vähem pähe õppimist. Oluline on ka õpetaja oskus anda edasi väärtushinnanguid (Talts & Kivisild, 2008).

1.4.1 Akadeemiline petturlus õppeprotsessis.

Akadeemilise petturluse võimalust klassiruumis mõjutavad interjäär, õpperuumi suurus ja paigutus – liiga lähestikku asuvad laudad muudavad petturluses osalemise lihtsamaks (Raudmäe et al., 2017) ning hõlbustavad kontrolltöö/eksami ajal mahakirjutamist ja vastuste etteütlemist (Ligi, 2014). Ahmedi (2018) sõnul on võimalik abi otsida kaasüliõpilastelt ja tuttavatelt sotsiaalvõrgustiku Facebook ja Messengeri-sõnumite kaudu, kasutades mobiiltelefone ja tahvelarvuteid. Witherspoon jt (2010) uuringust järeldati, et üliõpilased

petavad rohkem nüüdisaegsete meetoditega, kuid sellegipoolest tuleb ette spikri kirjutamist nahale, lauale, kalkulaatorile (vt ka Ahmed, 2018).

Eksamitel petetakse enam kui tavaolukordades (Witherspoon et al., 2010) ja oluliselt lihtsam on see veebipõhistel eksamil kui tavalistel, mida kinnitas ka 73,6% King, Guyette ja Piotrowski (2009) uuringus vastanutest. Kõige väiksem võimalus petta on individuaalsetel suulistel eksamil ja oskustel põhinevatel eksamil. Õppejõu ja üliõpilase vaheline diskussioon annab korrektse ülevaate üliõpilase teadmistest ja oskustest (Juurak, 2012). Arvestustel ja eksamite annab igaks juhuks valmistatud spikri olemasolu üliõpilasele turvatunde. Spikrit ei pruugi alati vajagi minna, kuid mitteteadmise korral on võimalik sealt vaadata. Spikrite ettevalmistamine kinnistab ka üliõpilaste väitel teadmisi (Sepma, 2016).

Akadeemiline petturlus väljaspool klassiruumi pole ainult teise õpilase kodutöö kopeerimine loaga ja loata, vaid ka sõbra tööst idee laenamine. Teadlaste uuringust järeldub, et kaasõpilase töö kopeerimist loaga peeti vähem ebaausaks kui loata (Bates, Davies, Murphy, & Bone, 2005). Väljaspool klassiruumi kirjutavad üliõpilased üksteise pealt kodutöid maha ja teineteisele kodutöid valmis (Wilkinson, 2009) või ostavad variautoritelt ja esseepankadest spetsiaalselt kirjutatud töö või valivad olemasolevate hulgast (Park, 2003).

1.5 Infotehnoloogia kasutamine akadeemilises petturluses ja selle ennetamisel

Tänased õpilased on sündinud digitaalajastul, kus tehnoloogia kuulub nende igapäevaellu, mis on hägustanud arusaamist akadeemilise ebaaususe kohta – nad võtavad tehnoloogia kasutamist õppetöös kui õppevahendit (Ahmed, 2018). Seda tõestavad ka varasemad uuringud, et akadeemiline ebaausus ja plagiaadijuhtumid sagenevad internetist hõlpsasti leitava materjali kasutamise tõttu ja neid on lihtsam esitada kui oma tööd. Suur hulk üliõpilasi õigustab plagiaati ega pea internetist materjali võtmist varguseks. Arvatakse, et internetis avaldatu pole autoriõigustega kaitstud, sest paljudel juhtudel pole autorit märgitud. Levinud on teadmine: kui ei tahetaks oma materjali levitada, siis neid ju ei avaldataks (Heckler & Forde, 2014).

Üliõpilased saavad kaasõpilastele kontrolltööde ajal paljusid erinevaid funktsioone võimaldavate mobiiltelefonidega tekstisõnumeid tööde vastustega ja pildistavad oma vastuseid. Teadlased on leidnud, et arvuti ja/või internet ning muude elektroonikaseadmete kasutamine on akadeemilistes ringkondades suurimaks ebaaususe põhjustajaks ning paneb õppejõud muretsema akadeemilise usaldusväärtsuse pärast (Witherspoon et al., 2010). Tehnoloogial on oluline roll, kuid alahinnata ei saa ka vanemaid petmise meetodeid (Ahmed,

2018). Internet ja tehnoloogia areng on akadeemilistes ringkondades kaasa toonud palju muret ja suurendanud teadustöö vajadusi üliõpilaste ebaetilise käitumise pärast (King et al., 2009).

1.5.1 Plagiaadituvastusprogrammid.

Enne töö esitamist saab kontrollida oma tööd eelnevalt plagiaadituvastusprogrammide abil. Enamikes Eesti kõrgkoolides ja rakenduskõrgkoolides on kasutusel juba kuuendat aastat KRATT ehk kraaditööde autorsuse tuvastamise tarkvara, mis võrdleb kõrgkoolide poolt digitaalselt arhiveeritud töid omavahel ja eestikeelse internetiga. Programm annab peale töötlust raporti vastavasisulise sõnumiga ja toob välja probleemsed kohad koos võrdlusmaterjaliga. Plagiaadi vältimiseks saavad lisaks õppejõududele programmi abil kontrollida oma töid ka üliõpilased ise (Plagiaadituvastussüsteem KRATT, 2018).

Teine kasutatav plagiaadituvastusprogramm on URKUND. Programmiga on võimalik võrrelda üleslaaditavaid tekste:

- internetis avalikult kättesaadavate materjalidega;
- digitaalarhiivis olevaid publikatsioone ja üliõpilastöid;
- URKUNDi andmebaasi tekste.

Pildi- ja meediafaile programm ei analüüsi. URKUND salvestab tööd andmebaasi, mis jäävad sinna omakorda allikateks. URKUNDi keskkond ei ole tööde avaldamise keskkond ja sinna üleslaaditud tööd ei ole otsinguga leitavad. Kui tööd on selle programmiga juba varasemalt kontrollitud, tunneb programm selle uuesti ära ja tulemuseks on plagiaadikahtlus. URKUND arvutab välja kattuvusprotsendi, andes välja sellekohase raporti, kui suures ulatuses on maha kirjutamist kasutatud. Raport näitab, millised tekstiosad teiste allikatega kattuvad. URKUNDi saab kasutada Moodle'i keskkonna kaudu (Urkund, 2018).

Mujal maailmas peetakse edukamaks plagiaadikontrollijaks Turnitini. Turnitini aruandes kajastub allikate nimekiri, värviliselt välja toodud plagiaati sisaldavad töö osad koos plagiaadi protsendiga. Turnitin võrdleb:

- üle 900 miljoni üliõpilastöö dokumendi ja väitekirja;
- 67 miljardit veebiallikat;
- 112 miljonit väljaannet ja teaduslikke artikleid.

Lisaks Turnitinile tuntakse veel ka teisi plagiaadikontrollijaid – Quetext, BibMe, Compilatio, Plagscan, Plagamme jpm (Best plagiarism ..., 2018).

1.6 Õpetajate teadlikkus akadeemilisest petturlusest

Raudmäe jt (2017) arvates on akadeemiliselt ebaausates tegevustes osalemise soodustamisel oluline osa ka õppejõududel ja seda märkaja või mittemärkaja rollis. Märkamisoskus on

õppejõududel tõsiseks probleemiks akadeemilise petturluse avastamisel (Heckler & Forde, 2014) ja mõned õppejõud isegi eiravad selliseid juhtumeid (Raudmäe et al., 2017). Õppejõud, kes arutlevad üliõpilastega plagiaadi teemadel, selle tagajärgede ja vältimise võimaluste üle, oskavad probleemi ka paremini märgata (Raudmäe, 2017). Hiljutisest uuringust (Tasa, 2018) selgus, et 10,9% õppejõududest ja 12,6% üliõpilastest ei teadnud üldse, kui levinud on plagiaat. Märkimisväärne protsent (61,9 üliõpilastest ja 43,5 õppejõududest) arvasid, et plagiaati pole üldse või on see vähe levinud.

Õpilaste hulgas arvatakse, et osa õpetajatest ei huvitu petturlusest üldse. Esile kerkib kaksikmoraal: räägitakse, et ei tohi teha plagiaati, aga plagiaadi ilmnemisel sellele ei reageerita. Sellega antakse vale signaal ja kinnitatakse tõdemust, et reeglid ei kehti alati (Talts & Kivisild, 2008). Petmine ülikoolis erinevates teaduskondades ei ole alati ühene ning oleneb hindamis- ja õpetamismeetoditest erinevatel õppekavadel. Väidetakse, et naissoost üliõpilased on rohkem motiveeritud ja nende hulgas esineb pettust vähem (Bates et al., 2005). Akadeemilise petturluse tagajärjeks on ebapiisav pädevus edaspidistel ametikohtadel (Raudmäe et al., 2017).

1.6.1 Petturluse ennetamine ja vältimine.

Varasemalt läbi viidud uuringutest selgub, et akadeemilise petturluse ennetamiseks peavad õpetajad ja õppejõud oluliseks teadlikkuse tõstmist. Tähtis on arendada eetilisi väärtusi, teha pidevat teavitustööd, kuidas petturluses mitte osaleda, ning selgitada karistusi detailselt. Meeldetuletusena on see igati vajalik nende üliõpilaste hulgas, kes ei osale akadeemilises keskkonnas igapäevaselt (nt kaugõppijad) (Raudmäe, 2017). Akadeemilist petturlust saab ennetada kodutööde ja kontrolltööde koostamisel ja nende läbiviimisel, rõhudes aususele ja õiglusele. Tähtis on luua aus töökeskkond ning vähendada tingimusi akadeemilise petturluse aset leidmiseks (Kull, 2009).

Oluliseks strateegiaks akadeemilise petturluse ennetusel on õppeasutustes dokumendi olemasolu, millele saab alati akadeemilise petturluse teemat seletades viidata. Dokumendis on kirjas kõik akadeemilise petturlusega seonduv ning see on õppijale alati kättesaadav (Raudmäe, 2017). Akadeemilist petturlust saab vältida ainulaadsete loovülesannete koostamisega. Kui ülesanne on koostatud vajadusega läheneda individuaalselt ja kus on vaja avaldada oma arvamust, siis sellistes ülesannetes on petmise võimalus keerulisem (Raudmäe, 2017). Ülesannetele tuleks panna huvitavad pealkirjad ja välja tuleks valida kõige huvitavamad teemad (Kull, 2009), sest üliõpilased ootavad õppejõududelt huvitavaid ja

meeldivaid kursuseid (Sepma, 2016). Alati tasub olla teadlik sarnase töö olemasolust internetis (Kull, 2009).

Ennetav on ka strateegia, kus eksamil ei lubata mittevajalike asjade enda läheduses hoidmist, kuhu on võimalik paigutada spikreid (Raudmäe, 2017; Kull, 2009). Tähtis on uuendada eksami ülesandeid erinevatel aastatel ja kasutada kirjalikeks töödeks mitut erinevat varianti (Raudmäe, 2017). Üliõpilaste arvates vähendaks probleemi see, kui õppejõud suunaksid neid rohkem allikaid kontrollima, teeks plagiaadiga seonduvat selgitustööd ja teadvustaks karistusi (Heckler & Forde, 2014). Kindlasti peaks olema tugevam kontroll eksamil ning väärkäitumise korral karmimad karistused (Raudmäe et al., 2017; Özbek & Çeyizi, 2017). Üksteise pealt mahakirjutamist ja omavahelist suhtlust aitab vältida istekohtade ümberpaigutamine ja mitme õppejõu osalemine eksamil (Raudmäe, 2017) ning auditooriumidesse kaamerate paigaldamine (Ahmed, 2018). Ennetada on võimalik ka eksamiteks õigeaegselt valmistudes (Özbek & Çeyizi, 2017).

1.6.2 Karistamine väärkäitumise korral.

Õppetööd ülikoolis reguleerib õppekorralduseeskiri, sealhulgas Tartu Ülikoolis (Õppekorralduseeskiri, 2018) ja Tallinna Ülikoolis (Tallinna Ülikooli ..., 2018), mis on leitav ülikoolide kodulehtedelt. Tartu Ülikooli õppekorralduseeskiri (03.09.2018) ja Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskiri (17.12.2018) on akadeemilise petturluse eest karistamise punktide osas sarnased. Akadeemilise petturluseks ja väärituks käitumiseks loetakse järgnevate tavade eiramist:

- eksamil ja arvestustel õpiväljundite hindamisel mittelubatud materjalide kasutamine;
- eksamil ja arvestustel õpiväljundite hindamisel etteütlemine, mahakirjutamine jm teadmiste vahetamine;
- teise üliõpilase eest osalemine eksamil, arvestustel õpiväljundite hindamisel;
- teise üliõpilase töö esitamine enda nimel;
- teise üliõpilase töö plagieerimine ilma korrektse viitamiseta;
- enda töö korduvisitamine samas või teistes ainetes, v.a. õppejõu loal;
- tahtlikult valeandmete esitamine töödes, avaldustes, taotlustes (Tallinna Ülikooli ..., 2018; Õppekorralduseeskiri, 2018).

Tartu Ülikoolis on õppeprodekaanil kohustus teha üliõpilasele noomitus. Eksmatrikuleerimise akadeemilise petturluse korral või muu vääritu käitumise puhul otsustab mõlemas ülikoolis rektori poolt määratud õppevaldkonna prorektor (Tallinna Ülikooli ..., 2018; Õppekorralduseeskiri, 2018).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on arendada välja mõõtevahend, millega hinnata akadeemilise petturlusega seotud arusaamu, teadmisi/väärteadmisi ja karistusi vääritud käitumise korral. Eesmärgi täitmiseks püstitatakse kaks uurimisküsimust.

1. Millised skaalad eristuvad akadeemilist petturlust hindavas küsimustikus?
2. Millised erinevused avalduvad kutseõpetaja õppekava üliõpilaste ja tegevkutseõpetajate arusaamades, hinnangutes oma teadmistele ning plagieerimisel rakendatavate karistustele seoses akadeemilise petturlusega?

2. EMPIIRILINE UURIMUS

2.1 Metoodika

Eesmärgi täitmiseks viidi läbi uuring kahe Eesti suurema ülikooli kutseõpetaja õppekava üliõpilaste ja tegevkutseõpetajate hulgas üheksas Eesti kutsehariduskeskuses.

2.1.1 Valim.

Valimisse kaasati kutseõpetaja õppekava kõikide kursuste üliõpilased ja tegevkutseõpetajad juhuvalimi põhimõttel. Tartu Ülikoolis õppis uuringu läbiviimise ajal bakalaureusetaseme kutseõpetaja õppekaval kokku 87 üliõpilast. Tallinna Ülikoolis õppis bakalaureuseõppes 57 ja magistriõppes 38 üliõpilast. Kokku oli võimalus osaleda uuringus 182 üliõpilasel, kellest 38 (20,9%) täitsid küsimustiku lõpuni. Vastajate hulgas oli mehi 13 (34,2%) ja naisi 25 (65,8%). Üliõpilaste keskmine vanus oli 35,0 aastat. Meeste keskmine vanus oli 33,8 aastat ($SD = 6,08$), naistel 35,6 aastat ($SD = 9,65$).

Tegevkutseõpetajad valiti üheksast kutseõppeasutusest: Haapsalu Kutsehariduskeskusest, Ida-Viru Kutsehariduskeskusest, Järvamaa Kutsehariduskeskusest, Pärnumaa kutsehariduskeskusest, Tallinna Tööstushariduskeskusest, Tartu Kutsehariduskeskusest, Valga Kutseõppekeskusest ja Viljandi Kutseõppekeskusest, Võrumaa Kutsehariduskeskusest. Kutsehariduskeskuste valikuga sai Eesti kaetud regionaalselt ning nendes keskustes õpetatavate erialade valik on lai. Ankeedi saajaid oli kokku 514 tegevkutseõpetajat. 26 tegevkutseõpetajat (5,1%) täitsid küsimustiku lõpuni. Vastajate hulgas oli mehi 12 (46,2%) ja naisi 14 (53,9%). Tegevkutseõpetajate keskmine vanus oli 46,5 aastat. Meeste keskmine vanus oli 41,6 ($SD = 13,44$) ja naistel 50,6 aastat ($SD = 11,35$). Kolmest maakonnast ei laekunud ühtegi ankeeti. Kokku saadi üliõpilastelt ja tegevkutseõpetajatelt 64 ankeeti. Taustandmetest küsiti tegevkutseõpetajatelt nende sugu ja vanust ning töökohta, üliõpilastelt küsiti lisaks soole ja vanusele, millises kõrgkoolis ja mitmendal kursusel nad õpivad.

2.1.2 Mõõtevahend.

Uurimisinstrumentina kasutati kirjalikku struktureeritud küsimustikku ning selle loomiseks keskkonda Lime Survey. Küsimustik koostamisel toetuti Dossi jt (2016) uuringus kasutatud ingliskeelsele ankeedile, mis koosnes 35 väitest ja mis olid jagatud kolme osasse. Küsimustik tõlgiti eesti keelde ja kohandati Eesti oludele (lisa 1). Välja jäeti kaks väidet, sest inglise keelest eesti keelde tõlkimisel jäi nende mõte liiga üldiseks ja raskesti mõistetavaks ning selle tõttu ei laadunud uuritavate vastused sisu poolest ühessegi skaalasse. Küsimustiku esimene osa sisaldas väiteid arusaamade kohta (17 väidet), teine osa sisaldas väiteid teadmiste ja väärtadmiste kohta (10 väidet), kolmandas osas oli 6 väidet plagieerimisel rakendatavate karistuste kohta. Väidete sõnastust kohandati mõnevõrra, pidades silmas uurimuse eesmärke. Näiteks, väite „Ülikoolis, kus ma õpin, ei tee üliõpilased plagiaati“ sõnastust muudeti tegev kutseõpetajate uuringus, asendades selle väitega „Kutsekoolis, kus ma õpetan, ei tee õpilased plagiaati.“ Üliõpilaste ja kutsekooli tegev kutseõpetajaid võrreldi nende arusaamade, teadmiste ja väärtadmiste ning rakendatavate karistuste osas.

Küsimustikku katsetati enne andmete kogumist kahe üliõpilasega kahest kõrgkoolist. Eeltestimise eesmärk oli saada vastajatelt hinnang väidete arusaadavuse ja küsimustiku ülesehituse kohta. Pärast proovitestimist muudeti osaliselt väidete sõnastust ja järjekorda küsimustikus. Küsimustik koosnes väidetest, mida hinnati Likerti 5-pallisel skaalal, kus „1“ tähendas väitega täielikku mittenõustumist, „2“ pigem mittenõustumist, „3“ neutraalseks jäämist, „4“ pigem nõustumist ning „5“ väitega hinnati absoluutset nõustumist. Küsimustik oli elektrooniline, kus väited esitati vastajatele suvalises järjekorras. Küsimustik oli seadistatud nii, et vastaja sai selle täitmise soovi korral pooleli jätta ja hiljem vastamist jätkata. Vastuseid analüüsiti anonüümselt.

2.1.3 Protseduur.

Uuring viidi läbi aprillis 2018 kahe nädala jooksul. Ülikoolide õppekorraldusspetsialistidel paluti edastada uuringut tutvustav e-kiri kutseõpetaja õppekaval õppivatele üliõpilastele. Kutseõppeasutustesse saadeti uuringut tutvustav e-kiri õppeasutuse üldmeilile, palvega jagada seda tegev kutseõpetajatega. Uuringus osalemine oli vabatahtlik.

2.1.4 Andmeanalüüs.

Andmete sisestamiseks kasutati Microsoft Office 2010 Exceli programmi. Andmed koondati Exceli tabelisse, sõnalised vastused asendati koodidega ning analüüsitulemuste interpreteerimise hõlbustamiseks koostati kodeerimislegend. Andmete analüüsimiseks kasutati SPSS 24.0 tarkvaraprogrammi. Taustandmete analüüsimisel kasutati kirjeldavat

statistikat, üliõpilaste ja tegevutseõpetajate võrdlemiseks kolme skaala lõikes (arusaamad, teadmised ja väärteadmised ning rakendatavad karistused) kasutati kirjeldavat statistikat ja mitteparameetrilist Mann-Whitney U-testi. See test võimaldab kontrollida kahe grupi vahelisi statistiliselt olulisi erinevusi väiksemate rühmade puhul ning tunnuste väärtuse jaotuse sarnasust rühmade vahel.

2.1.5 Tulemused.

Esmalt selgitati välja, millised skaalad eristuvad akadeemilist petturlust hindavas mõõtevahendis. Pärast vastuste laekumist jaotati väited sisulise kokkukuuluvuse alusel kolme teemaplokki: 1) arusaamad plagiaadist, 2) teadmised ja väärteadmised plagiaadi kohta, 3) plagiaadiga kaasnevad karistused (väärkäitumisega kaasnevad riskid). Skaalades sisalduvad väited on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Küsimustiku väited kolme skaala lõikes

1.	ARUSAAMAD PLAGIAADIST	Väited (N = 17)	$\alpha = 0,90$
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ma võin plagieerida, kui mul pole piisavalt aega, et tähtajast kinni pidada. 2. Kasutan kellegi teise materjale ilma viitamata, sest on väga palju erinevaid viise, kuidas midagi väljendada. 3. Inimesed valetavad, kui nad ütlevad, et ei ole ealeski plagieerinud. 4. Kasutan mõnikord oma kirjalikes ja suulistes töödes kellegi materjale sõna-sõnalt inspiratsiooni saamiseks. 5. Mõnikord tõlgin ja kopeerin võõrkeeles avaldatud materjale. 6. Ma pean plagieerima, kui miski olulisem asi nõuab mu tähelepanu. 7. Ma plagieerin sellepärast, et ma pole veel vahele jäänud. 8. Ma võin kasutada uurimistöös kellegi teise meetodite kirjeldusi, sest meetod on 	

muutumatu.

9. Kui ma kopeerin sõprade loal nende materjale, siis pole selles mitte midagi halba.
 10. Plagiaat on mõnikord tingimata vajalik.
 11. Minu jaoks on võimatu oma tööd lõpetada ilma osalise või täieliku plagieerimiseta.
 12. Kui keegi ei suuda hästi võõrkeeles kirjutada, võib kopeerida selles keeles varem avaldatud materjale.
 13. Plagiaat on kiusatus, kõik plagieerivad.
 14. Plagiaat pole minu jaoks halb või vale.
 15. Ma ei tunne end halvasti oma eelmistest töödest katkendeid või kogu materjali kopeerides ja seda teistes ainetes uuesti esitades.
 16. Inimesed ütlevad, et nad ei plagieeri, kuid teevad seda siiski.
 17. Ülikoolis/kutsekoolis, kus ma õpin/õpetan, ei tee üliõpilased plagiaati.
-

TEADMISED JA VÄÄRTEADMISED PLAGIAADI KOHTA		Väited (N = 10)	$\alpha = 0,63$
2.			

1. Plagiaat on akadeemilises kontekstis vastuvõetamatu.
 2. Plagiaat on ebaeetiline.
 3. Plagiaat on ebamoraalne.
 4. Plagiaat on kuritegelik.
 5. Plagieerimine on võrdne eksamil mahategemisega.
 6. Plagiaat varjutab intellektuaalse uudishimu.
 7. Tähtsates kirjatöodes või kõnedes võib plagiaati eirata.
-

		8. Moraali ja eetika kontekstis on oluline arutleda plagiaadi üle.	
		9. Plagiaat on intellektuaalse varguse vorm.	
		10. Uute tööde tegemisel on õigustatud oma eelmiste tööde kasutamine ilma viitamiseta.	
3.	PLAGIAADIGA KAASNEVAD KARISTUSED	Väited (N = 6)	$\alpha = 0,51$
		1. Kellegi teise materjalide kasutamist nõuetekohase tsiteerimise või viitamiseta ei loeta minu kultuuris ebaõigeks ega kuriteoks.	
		2. Ma ei avalikusta oma kaaslast, kes plagieerivad.	
		3. Plagieerijad tuleks avalikustada.	
		4. Plagieerijaid tuleks seaduslikult karistada.	
		5. Algajad teadlased või assistendid peaksid plagiaadi kasutamise eest saama kerge karistuse või lihtsalt hoiatuse.	
		6. Plagieerijad tuleks oma kutsealadelt või ametitest välja heita ja vastavalt karistada.	

Küsimustiku väidete sisemine kooskõla arvutati Cronbachi α abil iga skaala kohta eraldi. Skaalade reliaablus oli hea või aktsepteeritav. Väidete arv skaalades ja alfade väärtused on esitatud tabelis 1. Seejärel arvutati skaalade kirjeldav statistika eraldi nii üliõpilaste kui ka tegevkuuseõpetajate rühma kohta (vt tabelit 2).

Tabel 2. Küsimustiku skaalade kirjeldav statistika

	Üliõpilased (N = 38)		Tegevkuuseõpetajad (N = 26)	
	M	SD	M	SD
Arusaamad	2,11	0,54	2,46	0,77
Teadmised ja väärteadmised	3,53	0,55	3,67	0,43
Karistused	2,60	0,47	3,16	0,66

Tegevkuuseõpetajate arusaamade keskmine tulemus oli natuke kõrgem kui üliõpilaste keskmine tulemus, vastavalt $M = 2,46$ ja $M = 2,11$. Tegevkuuseõpetajate teadmisi ja väärteadmisi hindavate väidete keskmine tulemus oli ligilähedane üliõpilaste teadmiste ja väärteadmiste keskmise tulemusega, vastavalt $M = 3,67$ ja $M = 3,53$. Selle skaala keskmine tulemus oli üldse kõige kõrgem mõlema rühma puhul. Suurem erinevus keskmise tulemuse võrdluses ilmnis karistuste kohta käivate väidete puhul. Tegevkuuseõpetajate keskmine tulemus ($M = 3,16$) oli kõrgem üliõpilaste keskmise tulemusest ($M = 2,60$). Kokkuvõtteks, kuna tegevkuuseõpetajate rühma keskmised tulemused olid kõrgemad üliõpilaste rühma keskmistest tulemustest kõikide skaalade lõikes, siis näitab see tegevkuuseõpetajate suuremat nõustumist plagiaadi kohta käivate väidetega.

Teiseks selgitati mitteparameetrilise Mann-Whitney U-testiga välja statistiliselt olulised erinevused kahe grupi – üliõpilaste ja tegevkuuseõpetajate – arusaamade, teadmiste ja väärteadmiste vahel ning plagieerimisel rakendatavate karistuste korral. Oluline erinevus ilmnis karistuste skaala puhul ($U = 253$; $p = 0,001$). See tähendab, kui tegevkuuseõpetajad jäid plagieerimisel rakendatavate karistuste suhtes neutraalseks, siis üliõpilased raporteerisid pigem mittenõustumist plagieerimisega kaasnevate karistustega. Arusaamu hindava skaala võrdluses ilmnis tendents, et üliõpilaste ja tegevkuuseõpetajate arusaamade vahel on suurem erinevus ($U = 357$; $p = 0,06$). Teadmiste ja väärteadmiste osas statistilist olulist erinevust kahe grupi vahel ei leitud.

3. ARUTELU

Akadeemiline petturlus on akadeemilise tegevusega kaasnev nähtus. Vähendamaks akadeemilist petturlust, on oluline teadvustada probleemi tõsidust kõikide õppijate ning õpetajate ja õppejõudude seas. Akadeemilist petturlust on tarvis uurida, et töötada välja ennetavad abinõud ja võtta need kasutusele teadus- ja õppeotstarbeliste tööde kirjutamisel. Selgitustööga akadeemilise petturluse ja plagiaadi vältimisest tuleks alustada juba varases koolieas. Põhikooli esimeses astmes on ained lihtsamad, kodutöid vähem ja sellega seoses ka õpilased ausamad, nad ei valda veel petuskeeme või tegu võib jääda tegemata vähese julguse tõttu. Järgnevatel kooliaastatel, kui õppeained on keerulisemad, omandatakse erinevaid petmistehnikaid klassikaaslastelt, vanematelt õdedelt-vendadelt. Kui petturlusega pole vahele jäänud või selle sooritamisel on jäetud karistamata, siis on harjumusest raskem vabaneda.

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti üliõpilaste ja tegevktuseõpetajate akadeemilise petturlusega seotud arusaamu, teadmisi ja väärteadmisi ning karistusi vääritud käitumise korral. Eesmärgi täitmiseks töötati esmalt välja küsimustik, analüüsiti selle reliaablust ning väidete arusaadavust vastajatele. Küsimustiku aluseks võeti Dossi jt (2016) uuringus kasutatud ankeet, mis hõlmas kolme valdkonda; arusaamu plagiaadi kohta, teadmisi ja väärteadmisi plagiaadist ning nõustumist plagiaadiga kaasnevate karistuste ja väärkäitumisega kaasnevate riskide kohta. Küsimustiku skaalade sisemise kooskõla koefitsient Cronbachi α oli siinses uuringus kõige kõrgem arusaamu mõõtvate väidete puhul, aktsepteeritavaks hinnati väidete reliaablus teadmiste ja väärteadmiste skaala ning karistuste skaala puhul. Toetudes Cohenile, Manonile ja Morrisonile (2007), võib leida erinevaid selgitusi. Esiteks, arusaamade kohta sõnastatud väited võisid olla vastajatele paremini mõistetavad ja seetõttu olid ka vastused sarnasemad. Seevastu teadmiste ja väärteadmiste ning karistuste skaalade puhul olid vastajate arvamused erinevamad ning väidete kooskõla koefitsient skaalade kohta seetõttu madalam (0,63 ja 0,51). Väidete puhul, mille kohta esitatakse väga erinevaid vastuseid, ei saa lisaks vastajate eriarvamusele välistada ka juhuslikku vastamist (nn huupi vastamine) (Cohen et al., 2007).

Teiseks uuriti, millised erinevused ilmsid kutseõpetaja õppekava üliõpilaste ja tegevktuseõpetajate arusaamades, hinnangutes oma teadmiste ning plagieerimisel rakendatavate karistustele seoses akadeemilise petturlusega. Analüüsides nende kolme valdkonna keskmisi tulemusi, selgus, et tegevõpetajate puhul olid keskmised näitajad kõrgemad kui üliõpilaste rühmas kõigis kolmes valdkonnas. Põhjuseks võib olla see, et tegevktuseõpetajad on plagiaadist teadlikumad kui üliõpilased, kuna nende kokkupuuted akadeemilise petturlusega võivad olla sagedasemad (Raudmäe, 2017). Seejuures ilmnes

suurim erinevus plagiaadiga kaasnevate karistuse osas. Põhjuseks võib olla asjaolu, et üliõpilased ja tegevktseõpetajad suhtuvad karistustesse erinevalt ja näevad karistuste puhul erinevaid lahendusi. Kuna õppija tulemused õppeprotsessis sõltuvad õpetajast, siis ei ole õppijad ja õpetajad ühesugusel arvamusel ega hinda plagiaadiga kaasnevaid karistusi samadel alustel. Sarnase järelduse tegi ka Wilkinson (2009), kui tema uuringus ilmnis vastajate vahel erinevus. Üliõpilaste väiksem nõustumise määr karistustega võis olla tingitud ka sellest, et üliõpilastel on reaalne vajadus toetuda varasematele töödele ja nad ei oska korrektselt viidata. Seetõttu ei näe nad plagiaadis väärtegu, mille eest peaks karistama. Heckler ja Forde (2014) uuringust selgus, et üliõpilased soovisid, et neid plagiaadi probleemidega rohkem kurssi viidaks ning tutvustataks neile plagieerimisega kaasnevaid karistusi. Lisaks ilmnis tendents, et üliõpilaste ja tegevktseõpetajate arusaamade vahel oli marginaalne erinevus ($p = 0,63$), mis lubab oletada, et tegevktseõpetajate arusaamad plagiaadist on selgemad, nad puutuvad sagedamini kokku erinevate plagiaadi liikidega ning peavad tegelema tekkinud olukordade lahendamisega.

Bakalaureusetööl olid mõned piirangud. Üheks kvantitatiivse uuringu piiranguks võib pidada vastajate vähest aktiivsust ja küsimustiku poolikut täitmist. Nendest 696 inimesest, kellele küsimustik saadeti, vastas küsimustikule korrektselt ainult 64 uuritavat, 54 korral oli küsimustik täidetud kas poolikult või üksnes korraks avatud. Osavõtuprotsent 9,2 on väga madal, mis näitab, et üliõpilastel ja tegevktseõpetajatel polnud kas aega või huvi uuringus kaasa lüüa. Vastamist võis mõjutada ka küsimustiku elektrooniline vorm. Varem on leitud, et paberil küsimustiku vastamise protsent on enamasti kõrgem kui elektroonilise küsimustiku korral (Cohen et al., 2007). See võib tuleneda asjaolust, et e-kirja teel on kergem keelduda vastamisest. Lisaks, teiste uuritavate aktiivne osavõtt võib innustada rohkem ise uuringusse oma panust andma. Kuna paberil küsimustiku levitamisel näeb ka uuringu korraldaja rohkem vaeva, võib see kaasata uuritavaid aktiivsemalt vastama.

Kokkuvõtteks, siinses uurimuses keskenduti peamiselt plagiaadile. Edasistes uurimustes võiks võtta vaatluse alla ka teised akadeemilise petturluse liigid ning korraldada mahukama uurimuse tegevktseõpetajate hulgas. Samuti tuleks küsimustikku edasi arendada, tehes muudatusi teadmiste ja väärtadmiste ning plagiaadiga kaasnevate karistuste valdkonnas (nt lisades küsimustikku uusi väiteid).

KOKKUVÕTE

Üliõpilaste ja tegevktuseõpetajate arusaamad ja teadmised akadeemilisest petturlusest ning sellega kaasnevatest karistustest

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks oli akadeemiline petturlus. Akadeemiline petturlus on aktuaalne ja infotehnoloogia arenguga järjest kasvav probleem, mis võib aluse saada juba varases koolieas, kui õpilane ei saa vajalikke juhiseid petturluse vältimiseks ning harjub spikerdamisega. Nii võib akadeemilisest petturlusest kujuneda norm, millega jätkatakse ka hilisemal haridusteel, sealhulgas ülikoolis. Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida üliõpilaste ja tegevktuseõpetajate akadeemilise petturlusega seotud arusaamu, teadmisi ja väärtadmisi ning karistusi vääritud käitumise korral. Enne töö kirjutamist tutvuti inglise- ja eestikeelse teaduskirjandusega, erinevate perioodiliste väljaannete ja veebilehtedega. Töö teoreetilises osas selgitati akadeemilise petturluse olemust ja aktuaalsust, tutvustati akadeemilise petturluse liike ja põhjuseid, käsitleti infotehnoloogia mõju akadeemilise petturluse ennetamisele ning tutvustades plagiaadituvastusprogramme plagiaadi vältimisel.

Kvantitatiivsete uurimismeetodite abil analüüsiti kutseõpetaja õppekaval õppivaid üliõpilasi Tartu ja Tallinna ülikoolides ning tegevktuseõpetajaid erinevates Eestimaa kutseõppeasutustes. Andmete kogumiseks kasutati elektroonilist küsimustikku. Andmete analüüsimisel rakendati kirjeldavat statistikat ja mitteparameetrilist Mann-Whitney U-testi. Uuringu tulemusena arendati välja mõõtevahend, millega võrreldi kahe grupi arusaamu, teadmisi ja väärtadmisi ning suhtumist karistustesse väärkäitumise korral. Tulemustest selgus, et tegevktuseõpetajate teadlikkus akadeemilisest petturlusest on kõrgem kui üliõpilastel nii karistuste kui ka arusaamade osas..

Võtmesõnad: akadeemiline petturlus, plagiaat, üliõpilased, tegevktuseõpetajad

SUMMARY

Students' and vocational education teachers' understanding and awareness of academic misconduct and punishment related to academic dishonesty

The topic of the following bachelor's thesis is academic dishonesty. Academic fraud is an actual problem that has been associated with the rise of modern information technology. Academic dishonesty can be adopted in as early as elementary school, when students do not

receive the necessary information to avoid fraud and get used to cheating. This may result in cheating becoming a habit, being used in further studies and in university. The purpose of the bachelor's thesis was to examine the students' and vocational teachers' knowledge, understandings, punishments and misconstructions related to academic misconduct. Prior to writing the paper, many Estonian and English scientific articles, websites and periodical issues were read through. The theoretical part of the paper explains the nature and actuality of academic dishonesty, presents the different categories and causes of academic fraud along with the effects of the rise of information technology to using various plagiarism detection programs for preventing plagiarism.

The students studying in the universities of Tartu and Tallinn for becoming vocational education teachers and vocational education teachers in different parts of Estonia were analyzed by using quantitative research methods. An electronic questionnaire was used for data collection. Descriptive statistics and nonparametric Mann-Whitney U-test were used to analyze the data. A measuring instrument was developed as an outcome of the study to compare the understandings, knowledge, misconstructions of academic fraud and attitude towards punishment of both groups. The results showed that the academic fraud awareness of active vocational education teachers was higher than students, both in understandings and in punishments.

Keywords: academic dishonesty, plagiarism, students, vocational education teachers

Tänuõnad

Tänan kõiki uuringus osalenuid, kes täitsid küsimustiku ja võimaldasid mul nii olulist teemat uurida. Tänan ka oma poega, sugulasi ning mõistvaid kolleege, kes toetasid ja innustasid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kaire Järvpõld

08.01.2019

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ahmed, K. (2018). Student Perceptions of Academic Dishonesty in a Private Middle Eastern University. *Higher Learning Research Communications*, 8(1), n1. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Student+Perceptions+of+Academic+Dishonesty+in+a+Private+Middle+Eastern+University.&btnG=
- Autoriõiguse seadus (1992). *Riigi Teataja I 1992*, 49, 615. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122011005>
- Bates, I., Davies, J. G., Murphy, C., & Bone, A. (2005). A multi-faculty exploration of academic dishonesty. *Pharmacy Education*, 5(1). Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=A+multi-faculty+exploration+of+academic+dishonesty&btnG=
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. Külastatud aadressil <https://islmblogblog.files.wordpress.com/2016/05/rme-edu-helpline-blogspot-com.pdf>
- Doss, D. A., Henley, R., Gokaraju, B., McElreath, D., Lackey, H., Hong, Q., & Miller, L. (2016). Assessing Domestic vs. International Student Perceptions and Attitudes of Plagiarism. *Journal of International Students*, 6(2), 542-565. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Assessing+domestic+vs.+international+student+perceptions+and+attitudes+of+plagiarism.&btnG=
- Eesti Maaülikool (2013). *Maaülikoolis kaitstud doktoritöö tunnistati plagiaadiks*. Külastatud aadressil <https://www.emu.ee/ylikoolist/uudised/pressiteated/uudis/2013/04/16/maaulikoolis-kaitstud-dokoritoo-tunnistati-plagiaadiks>
- Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus (2018). *Plagiaadituvastussüsteem KRATT*. Külastatud aadressil <http://www.hitsa.ee/teenused/kratt>
- Haridussõnastik (2018). Külastatud aadressil <http://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Heckler, N. C., & Forde, D. R. (2015). The role of cultural values in plagiarism in higher education. *Journal of Academic Ethics*, 13(1), 61-75. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=the+role+of+cultural+values+in+plagiarism+in+higher+education&btnG=
- Hennoste, T. (2014). Loomevargus. *Oma keel*, 2, 73-79.
- Juurak, R. (2012, 22.juuni). Mida kujutab endast akadeemiline ausus? *Õpetajate Leht*, lk 9.
- King, C. G., Guyette Jr, R. W., & Piotrowski, C. (2009). Online exams and cheating: An empirical analysis of business students' views. *Journal of Educators Online*, 6(1), n1. Külastatud aadressil

https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Online+exams+and+cheating%3A+An+empirical+analysis+of+business+students%27+views.+&btnG=

Kolga, V. (2005). Valetama õppimine kui arenguülesanne. *Haridus*, 1, 9-12.

Kull, T. (2009). *Akadeemiline petturlus kui protsess ja õpetajate meetodid petturluse vähendamiseks*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Ligi, K. (2014). *Akadeemilise ebaaususe mitmedimensionaalsus*. Seminaritöö. Tartu ülikool.

Liikane, K. (2014). *Akadeemiline variautorlus ülikoolides variautorite kogemustes*. Külastatud aadressil http://andragoogika.tlu.ee/?page_id=683

Park, C. (2003). In other (people's) words: Plagiarism by university students--literature and lessons. *Assessment & evaluation in higher education*, 28(5), 471-488. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=In+Other+%28People%E2%80%99s%29+Words%3A+plagiarism+by+university+students%E2%80%94literature+and+lessons&btnG=

Power, L. G. (2009). University students' perceptions of plagiarism. *The Journal of Higher Education*, 80(6), 643-662. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=University+students%27+perceptions+of+plagiarism.+&btnG=

Raudmäe, M. (2017). *Õppejõudude arusaamad akadeemilisest petturlusest, selle leviku põhjustest ja vähendamise võimalustest*. Magistritöö. Tartu Ülikool.

Raudmäe, M., Remmik, M., Lepp, L., & Roos, L. (2017). Õpetajakoolituse üliõpilaste arusaamad akadeemilisest petturlusest, selle põhjustest ja vähendamise võimalustest. *Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies)*, 4, 170–190. Külastatud aadressil <https://www.ksk.edu.ee/teadus-ja-arendustegevus/publikatsioonid/sojateadlane-estonian-journal-of-military-studies/sojateadlane-4/>

Scribbr (2018). *Best plagiarism checker*. Külastatud aadressil <https://www.scribbr.com/plagiarism/best-plagiarism-checker/>

Sepma, M. (2016). *Meditšiiniüliõpilaste arusaamad akadeemilise petturluse põhjustest, kogemused akadeemilise petturlusega ja ettepanekud akadeemilise petturluse vähendamiseks eksamite ja arvestuste sooritamisel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool

Tallinna Ülikool. *Tallinna Ülikooli õppekorralduse eeskiri*. Külastatud aadressil https://www.tlu.ee/sites/default/files/%C3%95ppeosakond/TLU_õppekorralduse_eeskiri_terviktekst_17_12_2018.pdf

Talts, L., & Kivisild, K. (2008). Akadeemiline petturlus. *Haridus*, 1 (2), 46-47.

Tamme, J. (2012, 03. apr). Ungari president astus plagiadiskandaali tõttu tagasi. *Postimees*, lk 11.

- Tartu Ülikool. *Akadeemiline petturlus*. Külastatud aadressil <https://www.ut.ee/et/oppimine/akadeemiline-petturlus>
- Tartu Ülikool. *Urkund*. Külastatud aadressil <https://sisu.ut.ee/juhendid/urkund>
- Tartu Ülikool. *Õppekorralduseeskiri*. Külastatud aadressil [file:///C:/Users/KASUTAJA/Downloads/kehtib_alates_03_09_2018_Oppekorralduseeski ri%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/KASUTAJA/Downloads/kehtib_alates_03_09_2018_Oppekorralduseeski%20(2).pdf)
- Tasa, T. (2018). *Tartu Ülikooli õppejõudude ja üliõpilaste arvamused plagiadist ning plagiadituvastussüsteemidest*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Tiidemann, S. (2004, 05.nov). Härja ja Jupiteri probleem. *Eesti Päevaleht*, lk 3.
- Villa, M. (2013, 08. veebr). Merkel: pole vaja doktorit, vaid head ministrit. *Eesti Päevaleht*, lk 9.
- Wilkinson, J. (2009). Staff and student perceptions of plagiarism and cheating. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 20(2), 98-105. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Staff+and+student+perceptions+of+plagiarism+and+cheating.&btnG=
- Witherspoon, M., Maldonado, N., & Lacey, C. H. (2010). Academic Dishonesty of Undergraduates: Methods of Cheating. *Online Submission*. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Academic+Dishonesty+of+Undergraduates%3A+Methods+of+Cheating.+Online+Submission.&btnG=
- Özbek, O., & Çeyiz, S. (2017). UNIVERSITY STUDENTS' OPINIONS ON CHEATING AND PLAGIARISM. *European Journal of Education Studies*. Külastatud aadressil https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=UNIVERSITY+STUDENTS%27+OPINIONS+ON+cheating+ana+plagiarism&btnG=
- Yeung, A. H., Chu, C. B., Chu, S. K. W., & Fung, C. K. (2016). Exploring junior secondary students' plagiarism behavior. *Journal of Librarianship and Information Science*, 0961000616666625. Külastatud aadressil <https://journals-sagepub-com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/pdf/10.1177/0961000616666625>

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Arusaamad

- Ma võin plagieerida, kui mul pole piisavalt aega, et tähtajast kinni pidada.
- Kasutan kellegi teise materjale ilma viitamata, sest on väga palju erinevaid viise, kuidas midagi väljendada.
- Inimesed valetavad, kui nad ütlevad, et ei ole ealeski plagieerinud.
- Kasutan mõnikord oma kirjalikes ja suulistes töodes kellegi materjale sõnasõnalt inspiratsiooni saamiseks.
- Mõnikord tõlgin ja kopeerin võõrkeeles avaldatud materjale.
- Ma pean plagieerima, kui miski olulisem asi nõuab mu tähelepanu.
- Ma plagieerin lihtsalt sellepärast, et ma pole veel vahele jäänud.
- Ma võin kasutada uurimistöös kellegi teise meetodite kirjeldusi, sest meetod on muutumatu.
- Kui ma kopeerin sõprade loal nende materjale, siis pole selles mitte midagi halba.
- Plagiaat on mõnikord tingimata vajalik.
- Minu jaoks on võimatu oma tööd lõpetada ilma osalise või täieliku plagieerimiseta.
- Kui keegi ei suuda hästi võõrkeeles kirjutada, võib kopeerida selles keeles varem avaldatud materjale.

Teadmised ja väärteadmised

- Plagiaat on kiusatus, sest kõik plagieerivad.
- Plagiaat varjutab intellektuaalse uudishimu.
- Tähtsates kirjatöodes või kõnedes võib plagiati eirata.
- Plagieerijad tuleks avalikustada.
- Ülikoolis/kutsekoolis, kus ma õpin/õpetan, ei tee üliõpilased plagiati
- Plagiaat pole minu jaoks halb või vale.
- Ma ei tunne end halvasti oma eelmistest töödest katkendeid või kogu materjali kopeerides ja seda teistes ainetes uuesti esitades.
- Moraali ja eetika kontekstis on oluline arutleda plagiati üle.
- Inimesed ütlevad, et nad ei plagieeri, kuid teevad seda siiski.

- Kellegi teise materjalide kasutamist nõuetekohase tsiteerimise või viitamiseta ei loeta minu kultuuris ebaõigeks ega kuriteoks.
- Plagiaat on akadeemilises kontekstis vastuvõetamatu.
- Plagiaat on ebaeetiline.
- Plagiaat on ebamoraalne.
- Plagiaat on kuritegelik.
- Ma ei avalikusta oma kaaslasi, kes plagieerivad.

Karistused

- Plagieerijaid tuleks seaduslikult karistada.
- Algajad teadlased või assistendid peaksid plagiadi kasutamise eest saama kerge karistuse või lihtsalt hoiatuse.
- Uute tööde tegemisel on õigustatud oma eelmiste tööde kasutamine ilma viitamiseta.
- Plagiaat on intellektuaalse varguse vorm.
- Plagieerimine on võrdne eksamil mahategemisega.
- Plagieerijad tuleks oma kutsealadelt või ametitest välja heita ja vastavalt karistada.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaire Järvpõld,
(05.11.1970)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

ÜLIÕPILASTE JA TEGEVKUTSEÕPETAJATE ARUSAAMAD JA TEADMISED
AKADEEMILISEST PETTURLUSEST NING SELLEGA KAASNEVATEST
KARISTUSTEST,
mille juhendaja on Krista Uibu,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 10.01.2019